

УДК 911.9 (477)

DOI: 10.18524/2303-9914.2018.2(33).146637

О. Д. Король, канд. геогр. наук, доцент
Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича,
кафедра географії та менеджменту туризму,
вул. Коцюбинського, 2, м. Чернівці, 58012, Україна
o.korol@chnu.edu.ua

КЛАСИФІКАЦІЯ КРАЇН ПОХОДЖЕННЯ ТУРИСТІВ ЗА ВАЛОВИМИ ТА ПИТОМИМИ ПОКАЗНИКАМИ ЗАРУБІЖНОГО (ВИЇЗНОГО) ТУРИЗМУ

В результаті зіставлення валової та питомої (на 100 мешканців) кількості зарубіжних туристичних вибуттів для 87-и країн світу за 2008 р. з пересічними для вибірки показниками була проведена класифікація країн походження туристів. Зокрема, за валовою кількістю вибуттів вони поділилися на малі та великі, за питомою – інтенсивного та екстенсивного зарубіжного туризму, а з урахуванням туристичних витрат на одне вибуття ще виокремлювалися країни невитратного та витратного зарубіжного туризму.

Ключові слова: міжнародний туризм, виїзні туристичні потоки, туристичні вибуття, витрати на зарубіжний туризм, класифікація країн походження туристів.

ВСТУП

За оцінками Всесвітньої туристичної організації (UNWTO) у світі на зламі тисячоліть фіксувалося близько 1 млрд. міжнародних туристів. При цьому країни світу були різною мірою залучені до формування таких потоків, зокрема половина з них припадала на Європейський регіон. Тому, неабиякий інтерес викликає те, які країни дають найбільше зарубіжних туристів, а які «пасуть задніх». Однак валова кількість вибуттів не відображає інтенсивності зарубіжного туризму, яка часто відсилає до його чинників. Міру залучення мешканців певної країни до подорожей за кордон можна отримати в зіставленні кількості зарубіжних туристів із чисельністю населення, з якого вони походять. Зрештою, валові та відносні показники зарубіжного туризму можна використати для класифікації країн походження туристів.

Зважаючи на географічну сутність туризму, як форми міграції населення, що пов'язана з особливостями відлеглих територій (акваторій), тобто відмінностями «від місця до місця», значний доробок у цій царині належить саме географам, висвітлений у працях В. С. Преображенського, Ю. О. Веденіна, І. В. Зорина, М. А. Ананьєва, Н. П. Зачиняєва, Н. С. Фальковича, Є. А. Котлярова та інших дослідників радянських часів, а в Україні – М. П. Крачила, О. О. Любіцевої, О. О. Бейдика. З-поміж останніх вагомих робіт присвячених

міжнародному туризму можна виділити праці А. Ю. Александрової (2002 р.), О. О. Любіцевої (2003 р.) тощо [1, 3]. У цих роботах охарактеризовані основні поняття міжнародного туризму, проаналізована географія туристського попиту за регіонами світу, відображені останні тенденції та процеси глобалізації в цій галузі. Із зарубіжних робіт варто згадати ґрунтовну працю Boniface B. & Cooper C. (2009 р.), яка присвячена географії туризму, зокрема аналізу DESTINATIONІ за регіонами світу [4]. Серед невирішаних раніше проблем залишаються проблеми класифікації країн за походженням туристів, що формують туристичні потоки світу.

Метою дослідження є класифікація країн походження туристів за кількістю зарубіжних туристичних вибуттів (departures): валовою та із розрахунку на 100 осіб місцевого населення. При цьому мають бути враховані вартісні показники, зокрема туристичні витрати (expenditures) на одне вибуття.

МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження спирається на методологію обліку міжнародного туризму, що запропонована Всесвітньою туристичною організацією (UNWTO) та використана в базі даних Всесвітнього банку, яка слугувала джерелом статистичної інформації [7]. Зокрема, виїзний напрям міжнародного туризму оцінюється в таких натуральних і вартісних показниках: міжнародні туристичні вибуття та витрати на зарубіжний туризм [5].

У міжнародному туризмі, згідно стандартів UNWTO, зарубіжні (виїзні) туристичні потоки оцінюються в кількості вибуттів (departures), які фіксуються тоді, коли резидент тієї чи іншої країни залишає її межі задля поїздки за кордон. Ця поїздка має тривати не довше одного року, а подорожуюча особа не повинна займатися діяльністю, що оплачується з джерел у місцях призначення.

Валова кількість туристичних вибуттів не може слугувати критерієм зарубіжної туристичної активності населення тієї чи іншої країни, адже там, де проживає багато людей, навіть якщо вони рідко подорожують, можуть формуватися потужні туристичні потоки. Міру залучення мешканців певної країни до подорожей за кордон засвідчує зіставлення кількості зарубіжних туристів із чисельністю населення. Тобто, питомі міжнародні туристичні вибуття, що припадають на 100 осіб місцевого населення, є відносним натуральним показником, який дозволяє порівнювати зарубіжний туризм різних за масштабами країн.

У дослідженні були зіставлені валові та питомі натуральні показники зарубіжного туризму задля класифікації країн походження туристів, що було зроблено для 87 країн світу, для яких була наявна необхідна статистична інформація за 2008 рік – останній перед фінансовою кризою рік дослідження, після якого світ увійшов у часи «турбулентності». За критерії класифікації були обрані середньоарифметичні валові вибуття, які для вибірки становили 9,864 млн., а для питомих показників – частка туристів у населенні країни, за

якої туризм вважається масовим, тобто коли подорожує більше 50%. Ця частка також близька до середньоарифметичних зарубіжних вибуттів на 100 осіб, які для вибірки становили 46. Ці величини були нанесені на графік розподілу країн за валовими та питомими натуральними показниками зарубіжного туризму двома лініями, які розбили увесь масив на чотири поля – I, II, III, IV (рис. 1).

Однак тут не враховані вартісні показники, які охоплюють туристичні витрати (expenditures) – споживчі витрати в грошовому вираженні (US\$) резидентів певної країни на зарубіжний туризм, тому для «повноти картини» був обраний ще один критерій – туристичні витрати на одне вибуття, які у 2008 р. в середньому для вибірки становили 1197 US\$. Отож, у кожному з чотирьох полів усі країни ще поділялися на дві категорії: з меншими та більшими за пересічні для вибірки туристичними витратами на одне вибуття.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Перше поле (I) формують країни, які можна визначити як малі країни інтенсивного зарубіжного туризму (рис. 1). Вони характеризуються високими питомими (більше 50 вибуттів на 100 осіб) та низькими валовими (менше 10 млн. вибуттів) показниками. Переважна більшість із них є малими країнами Європейського Союзу. Окрім того сюди увійшли кілька острівних держав. Мешканці об'єднаної Європи, загалом, виділяються високою зарубіжною туристичною активністю, адже на цей регіон припадає 53% загальносвітових міжнародних туристичних потоків. Окрім економічного чинника, цьому сприяють географічні особливості, бо тут, на відносно невеликій за площею території, знаходиться багато країн «без кордонів» із різноманітною природою та історико-культурною спадщиною.

Беручи до уваги середні для вибірки туристичні витрати на одне вибуття, які у 2008 р. становили 1197 US\$, варто поділити країни I-го поля на дві категорії: *малі країни інтенсивного невитратного та інтенсивного витратного зарубіжного туризму.*

До малих країн інтенсивного невитратного зарубіжного туризму належать: Латвія, Албанія, Болгарія, Чехія, Словенія, Литва, Фінляндія, Ізраїль. Окрім двох останніх країн, у яких туристичні витрати на одне вибуття були помітно вищими та близькими до середнього для вибірки показника, решта (за винятком Албанії) – це країни новачки Європейського союзу, в яких рівень питомих споживчих витрат помітно нижчий, аніж у старих членів ЄС.

У країнах із високим рівнем питомих споживчих витрат зарубіжні тури «дешевшають» тоді, коли поїздки стають частими і короткотривалими та спрямовані до близьких (сусідніх) дестинацій. Наприклад, половина фінських туристів прямують до сусідньої Естонії та Швеції. Найчастіше вони вибирають короткотривалі тури поромом із Гельсінкі до Таллінна.

До малих країн інтенсивного витратного зарубіжного туризму увійшли: Сейшельські острови, Ірландія, Австрія, Данія, Мальта, Кіпр, Сінгапур, Бельгія,

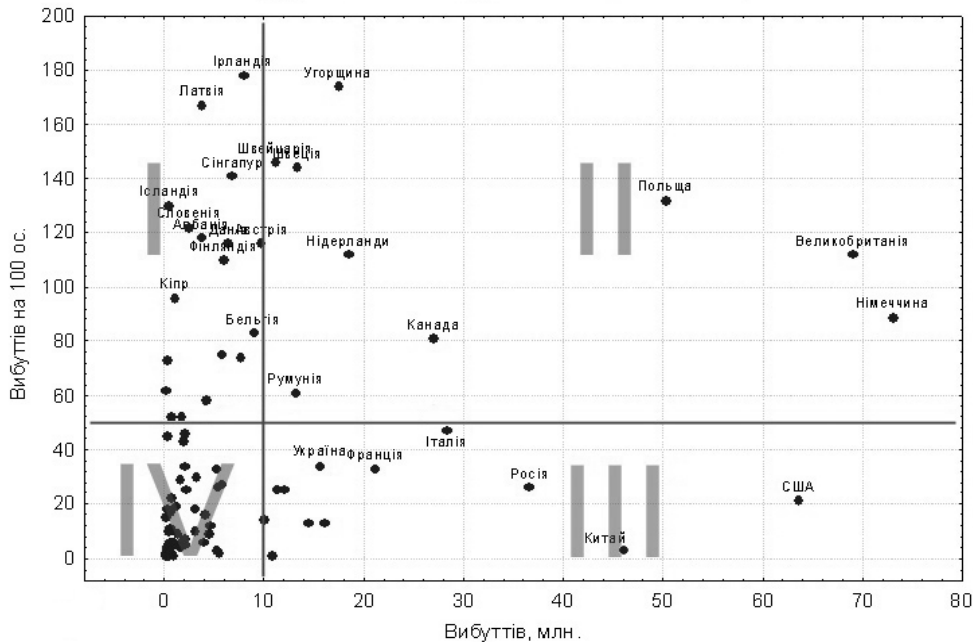

Рис. 1. Чотирипільний розподіл країн походження туристів за показниками міжнародних туристичних вибуттів

Ісландія, Естонія. Більшість із цих країн є розвинутими невеликими державами Західної Європи, які належать до «привілейованих дрібних націй». Рівень питомих споживчих витрат дозволяє їхнім мешканцям активно та, головне, дорого подорожувати, а бажання відпочивати за кордоном посилюється також несприятливими для купально-пляжної рекреації кліматичними умовами у північних з-поміж них країнах.

Решта країн – це острівні держави, причому не бідні (найбідніші Сейшельські острови мають питомі споживчі витрати на рівні Польщі). Підвищена зарубіжна туристична активність їхніх мешканців пояснюється малою площею території, що звужує можливості для внутрішнього туризму, а значні витрати на одне вибуття пов'язані з острівним положенням, що виключає поїздки суходолом до сусідніх країн. Тобто, майже всі подорожі здійснюються із використанням авіації – найдорожчого виду транспорту.

Друге поле (II) утворюють великі країни інтенсивного зарубіжного туризму. Воно представлено лише 9-ма країнами, які характеризуються великою кількістю зарубіжних туристичних вибуттів, як загалом (більше 10 млн.), так і з розрахунку на 100 осіб (понад 50). Окрім Канади, вони належать до Європейського Союзу. Всіх їх за прикладом країн I-го поля також можна поділити на: великі країни інтенсивного невитратного та інтенсивного витратного зарубіжного туризму.

До великих країн інтенсивного невитратного зарубіжного туризму належать: Румунія, Польща, Угорщина. У них витрати на одне вибуття були одними з найнижчих у світі, відповідно, – 184 US\$, 212 US\$ і 266 US\$.

В усіх цих країнах туристичні потоки мають спільну особливість, бо вони спрямовані від менш до більш розвинутої країни. Мотиви для таких поїздок бувають різні: шопінг-тури в межах малого прикордонного руху; відвідування родичів і знайомих, які виїхали на постійне місце проживання або на заробітки до багатшої країни тощо. Невитратними ці поїздки є через свою нетривалість або через те, що приймаюча сторона (родичі та знайомі) бере приїжджих на утримання.

Наприклад, провідними напрямками для угорських туристів є Австрія та Німеччина – 14,5% і 12,5%, а третю сходинку посідає сусідня Словаччина – 12,5%. До «сусідів» загалом виїжджало 42,7% угорських туристів, з-поміж них виділялися Австрія, Словаччина та Румунія, яка була на 6-ій сходинці в структурі вибуттів. З цими країнами в Угорщині були тісні історичні зв'язки. Поїздки до таких країн часто мають приватний характер і є нетривалими, а отже – невитратними. Так, наприклад, частка короткотривалих поїздок угорців (1–3 дні) складає більше 80% від усіх поїздок за кордон.

До великих країн інтенсивного витратного зарубіжного туризму належать: Швейцарія, Швеція, Канада, Нідерланди, Великобританія, Німеччина. Ці країни характеризуються найкращими показниками зарубіжного туризму. Вони мають чимало спільного з точки зору формування туристичного попиту. Найперше, усі вони є високорозвинутими країнами із річними питомими (*Per capita*) споживчими витратами домогосподарств від 24 тис. US\$ у Нідерландів до 37 тис. US\$ у Швейцарії.

Також ці країни мають подібні географічні умови, що впливають на формування туристичного попиту. Так, несприятливий для купально-пляжної рекреації клімат або внутрішньоконтинентальне положення не лише заохочують подорожувати за кордон, але й визначають напрямки зарубіжного туризму. Виходячи з цього, усі їхні топ-дестинації розділилися на сусідів і середземноморські країни.

Беззаперечними лідерами, «королями зарубіжного туризму» є Німеччина та Велика Британія, на які у 2008 р. припадало 18,3% витрат на зарубіжний туризм і 14,8% міжнародних туристичних вибуттів. Німеччина та Велика Британія дуже схожі щодо формування туристичного попиту. Країни близькі за показниками соціально-економічного розвитку: обидві входять до п'ятірки найрозвинутіших країн світу, мають рівень урбанізації 82% (Німеччина) і 90% (Велика Британія).

Якщо вести мову про географічні умови, то вони також схожі, адже помірний клімат та холодні морські води не сприяють відпочинку всередині цих країн, насамперед купально-пляжній рекреації. Також не все гаразд у них із зимовими видами відпочинку. Так, відсутність високих гірських масивів у Ве-

ликій Британії не створює сприятливих умов для розвитку гірських, насамперед, зимових видів рекреації, а Баварські Альпи Німеччини не можуть конкурувати з вищими горами сусідніх Австрії та Швейцарії.

Водночас, обидві країни належать до європейського туристичного регіону, на який припадає більше половини світових міжнародних туристичних потоків. Тож за таких умов Німеччина та Велика Британія очікувано опинилися серед лідерів зарубіжного туризму.

Розглядаючи структуру туристичних вибуттів із Німеччини та Великої Британії відзначимо, що в обох випадках перші сходинки посіла Іспанія. Південний напрямок, взагалі, був найпопулярнішим у туристів із цих двох країн – на нього припадало близько половини усіх подорожуючих за кордон. Решта країн, до яких вирушали німці та британці вже посідали різні сходинки у структурі туристичних вибуттів. Тут спрацював, насамперед, чинник географічної та ментальної близькості. Так, до Італії, яка значно ближча до німецького кордону, виїжджало 10% німців, що вдвічі більше за частку британців, що подорожують у цьому напрямку. Мовна спорідненість та положення сусіда забезпечили друге місце Австрії (11%) у структурі туристичних вибуттів із Німеччини. США через ментальну близькість, не дивлячись на значну просторову віддаленість, посіли чільне третє місце у структурі британського зарубіжного туризму – 6,1%.

Порівнюючи країни I-го і II-го полів, найперше відзначимо, що вони переважно представлені членами Європейського Союзу. Із урахуванням туристичних витрат на одне вибуття, вони чітко розділилися на дві групи: *країни інтенсивного невитратного зарубіжного туризму*, до яких відносяться країни-новачки ЄС, що мали цей показник на рівні 200–800 US\$; *країни інтенсивного витратного зарубіжного туризму* – старі члени Європейського Союзу, туристи з яких в середньому витрачали 1500 US\$ на одне вибуття.

Головною причиною такого розподілу, найімовірніше, став рівень соціально-економічного розвитку країн. З-поміж наших статистичних даних його дуже добре відображають питомі споживчі витрати домогосподарств. Виходячи з цього, варто зіставити цей показник із туристичними витратами на одне вибуття. В результаті європейські країни I-го і II-го полів очікувано розподілилися на дві окремі множини – це А і В (табл. 1, рис. 2).

Країни-новачки ЄС (множина А), за винятком Естонії, мали невитратний зарубіжний туризм, а їхні питомі споживчі витрати домогосподарств рідко коли сягали 10 тис. US\$ Per capita.

У старих членів Європейського союзу (множина В), окрім Фінляндії, витрати на одне вибуття були більшими за пересічні для вибірки 1197 US\$, адже їхні питомі споживчі витрати домогосподарств перевищували 20 тис. US\$ Per capita. Отже, саме величина останніх справляє істотний вплив на розмір туристичних витрат на одне вибуття.

Таблиця 1

**Питомі споживчі витрати та туристичні витрати на одне вибуття країн ЄС
I-го і II-го полів невитратного (А) і витратного (В) туризму**

Країни А (новачки ЄС)	Витрати, US\$		Країни В (старожили ЄС)	Витрати, US\$	
	споживчі Per capita	на одне вибуття		споживчі Per capita	на одне вибуття
I поле			I поле		
Латвія	9345	330	Фінляндія	26013	945
Болгарія	4513	454	Ірландія	30065	1337
Чехія	10305	615	Австрія	26036	1446
Словенія	14189	670	Данія	30003	1524
Литва	9261	892	Бельгія	24499	2410
Естонія	9440	1355	II поле		
II поле			Нідерланди	24116	1203
Румунія	6127	184	Великобританія	27789	1211
Польща	8454	212	Швеція	24538	1238
Угорщина	10369	266	Німеччина	25212	1452

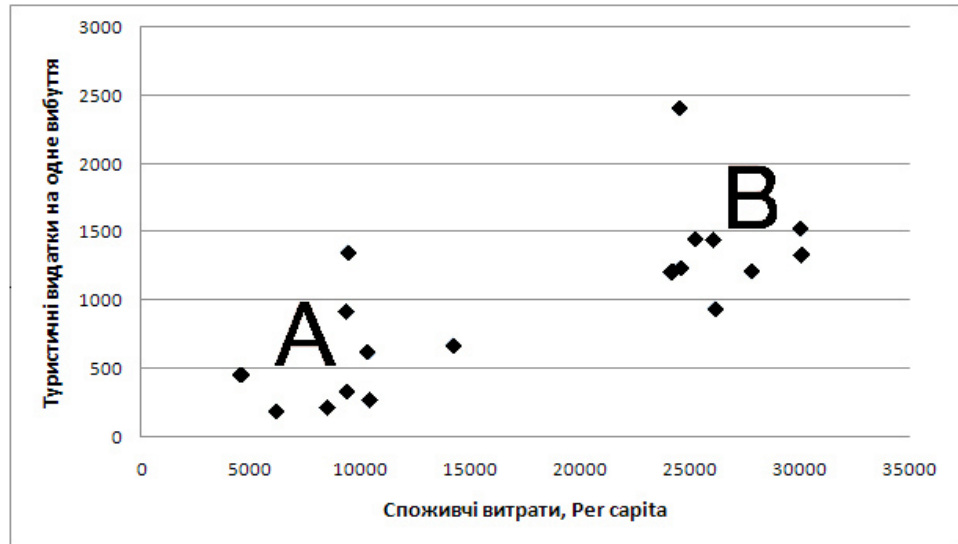

Рис. 2. Розподіл країн ЄС за питомими споживчими витратами і туристичними витратами на одне вибуття (US\$)

Надзвичайно високу подібність за цими двома показниками мають Ірландія та Велика Британія. Також дуже схожими є структури туристичних вибуттів із цих двох країн (табл. 2).

Таблиця 2

Структура туристичних вибуттів Ірландії та Великої Британії

№	Ірландія		Велика Британія	
	Країни прибуття туристів	Частка від загальної кількості вибуттів з країни, %	Країни прибуття туристів	Частка від загальної кількості вибуттів з країни, %
1	Велика Британія	26,2	Іспанія	20,7
2	Іспанія	22,4	Франція	13,9
3	Франція	10,3	США	6,1
4	США	6,7	Ірландія	5,5
5	Італія	6,1	Італія	5,0

Це є додатковим підтвердженням того, що країни з однаковим рівнем соціально-економічного розвитку, близькою культурою та подібністю географічного положення матимуть схожі зарубіжні туристичні потоки. Проте Ірландія увійшла до I-го поля, а Велика Британія – до II-го через різну чисельність населення країни. Саме ця характеристика відрізняє *малі країни інтенсивного зарубіжного туризму від великих*.

Чисельність населення 10 млн. є тим «вододілом», який поділив країни на I-ше та II-ге поле (табл. 3). Країни з таким числом мешканців зустрічалися по обидва боки вертикальної лінії (рис. 1), однак завжди знаходилися поруч із нею. Отже, «коливання» країн із людністю 10 млн. осіб біля вертикальної лінії є саме ознакою «рубіжного стану».

Що стосується Швеції та Швейцарії, які з меншою чисельністю населення потрапили до *великих країн інтенсивного зарубіжного туризму*, то це відбулося завдяки надзвичайно високій виїзній туристичній активності їхнього населення – 145 вибуттів на 100 осіб. Цьому сприяли не лише високі питомі споживчі витрати домогосподарств, але й географічне положення, яке у Швеції було північним, а у Швейцарії – внутрішньоконтинентальним.

До III-го поля належать *великі країни екстенсивного зарубіжного туризму*. Воно представлене країнами з високими валовими та низькими питомими показниками зарубіжних туристичних потоків: США, Китай, Росія, Італія, Франція, Іспанія, Україна, Японія, Мексика, Корея, Індія. Значні обсяги подорожуючих за кордон зумовлені лише великою чисельністю населення в цих країнах. Зокрема, серед них опинилися держави з населенням понад 1 млрд., а найменша людність була в Іспанії – 45,5 млн. осіб.

Таблиця 3

Чисельність населення країн вибірки, які увійшли до I-го та II-го полів

Країна	Чисельність населення, осіб	Країна	Чисельність населення, осіб
I поле		II поле	
Ісландія	317414	Швейцарія	7647675
Мальта	411950	Швеція	9219637
Кіпр	077089	Угорщина	10038188
Словенія	2021316	Нідерланди	16445593
Латвія	2266094	Румунія	21513622
Албанія	3156608	Канада	33317662
Ірландія	4425683	Польща	38125759
Сінгапур	4839400	Великобританія	61393521
Фінляндія	3135399	Німеччина	82110097
Данія	5493621		
Ізраїль	7308800		
Болгарія	7 623395		
Австрія	8336926		
Чехія	10424336		
Бельгія	10709973		

Із урахуванням середніх для вибірки туристичних витрат на одне вибуття (1197 US\$) країни III-го поля поділилися на: *великі країни екстенсивного невитратного та екстенсивного витратного зарубіжного туризму*.

До великих країн екстенсивного невитратного зарубіжного туризму належать: Україна, Мексика, Росія, Китай, Індія. Низька зарубіжна туристична активність населення в цих країнах зумовлена малими питомими споживчими витратами домогосподарств, зокрема найбільшими вони були у Мексики – 6,2 тис. US\$ Per capita. З цієї ж причини зарубіжний туризм був невитратним для цих країн (табл. 4). Також не сприяли формуванню інтенсивних виїзних потоків із цих країн географічні умови, зокрема наявність морських акваторій в широтах, де вода прогрівається до комфортних для купально-пляжної рекреації температур. Крім того, у всіх випадках, за винятком України, спрацював чинник великої площі території. З одного боку, зі збільшенням площі території зростає просторова база та ландшафтне розмаїття, що робить країну придатнішою для внутрішнього туризму, з іншого – мешканцям «глибинок» доводиться долати великі відстані, аби бодай дістатися кордону країни.

Найменша зарубіжна туристична активність виявилась у найбідніших і найбільших за населенням Індії та Китаю – відповідно 1 та 3 вибутті на 100 осіб. Однак, туристичні поїздки з цих країн були найвитратнішими у цій групі.

Таблиця 4

Питомі споживчі витрати та туристичні витрати на одне вибуття великих країн екстенсивного невитратного зарубіжного туризму

Країни	Витрати, US\$	
	споживчі Per capita	на одне вибуття
Україна	2491	296
Мексика	6177	705
Росія	5598	739
Китай	1193	894
Індія	619	1112

В Індії витрати на одне вибуття були близькі до середнього для вибірки показника (1197 US\$). Зважаючи на найменші питомі споживчі витрати (619 US\$ Per capita), напрошується висновок про вкрай екстенсивний характер зарубіжного туризму в Індії – через різке розшарування доходів лише 1% заможного населення може дозволити собі подорожувати за кордон. Як наслідок, не сформувалися потужні виїзні туристичні потоки, про що свідчить вкрай розпорошена структура зарубіжного туризму – на 7-топ країн припадає лише 35% вибуттів. На перших сходинках опинилися достатньо віддалені та дорогі Сінгапур, ОАЕ і США, до яких прямувало відповідно 7,2%, 5,8% та 5,2% індійських туристів.

Найменш витратними у цій групі були зарубіжні поїздки з України. Більшість українських туристів (82%) виїжджають за кордон із приватною метою. Переважно вони прямують до Росії – 36% вибуттів. Спільний протяжний кордон сухоходом, родинні зв'язки, відсутність митних перепон і мовного бар'єра забезпечили такі значні потоки до «північного сусіда». На іншого сусіда – Польщу – припадало 15% подорожуючих українців. Друге місце цій країні, забезпечили протяжний сухопутний кордон та історична близькість із Галичиною. Поїздки до сусідніх країн, які мають самодіяльний характер, – це переважно короткотривалі поїздки, що охоплюють малий прикордонний рух. За таких умов «статистика» буде фіксувати значну кількість вибуттів, на яку будуть ділитися і без того малі туристичні витрати.

До великих країн екстенсивного витратного зарубіжного туризму належать: Італія, Франція, Іспанія, Японія, Корея, США. Усі вони – розвинуті держави зі споживчими витратами домогосподарств на рівні 20–30 тис. US\$ Per capita й лише у Кореї ці витрати є вдвічі меншими (табл. 5).

Чому ж, маючи гроші, мешканці цих країн не так активно подорожують за кордон? Насамперед, у багатьох із них є чудові умови для відпочинку «вдома», адже Італія, Франція та Іспанія володіють сприятливими для внутрішнього туризму ресурсами: знаходяться у субтропічному кліматичному поясі та омиваються середземноморськими водами; мають багату культурну спадщи-

ну та чимало визначних пам'яток. Окрім того, на території Франції та Італії знаходяться Альпи, що створює умови для зимового відпочинку в горах. Як наслідок, у туристів із цих країн не сформувалися переваги щодо закордонних туристичних дестинацій – перші сходинки посіли країни сусіди. У Франції та Італії переваги не проявилися навіть у виборі сусідніх дестинацій, адже частки вибуттів до них узгоджувалися з протяжністю спільного із ними кордону.

Таблиця 5

Питомі споживчі витрати та туристичні витрати на одне вибуття великих країн екстенсивного витратного зарубіжного туризму

Країни	Витрати, US\$	
	споживчі Per capita	на одне вибуття
Італія	22744	1337
Франція	24930	2388
Іспанія	19999	2418
Японія	22048	2438
Корея	10411	1789
США	33228	1867

Решта країн віддалені від традиційних туристичних регіонів світу, а дві з них ще мають «острівне» положення, у т.ч. Республіка Корея, яку відрізає від материка КНДР. Острівне положення Японії та особливості розташування Південної Кореї зумовлюють відсутність потоків до сусідніх країн. А на дестинації зі спільним кордоном суходолом може припадати половина і більше туристичних вибуттів. Саме цих потоків бракує для високої зарубіжної туристичної активності Японії та Південній Кореї.

США, на відміну від двох попередніх країн, мають спільний протяжний кордон суходолом із Канадою та Мексикою. Однак це проявилось лише у структурі вибуттів – 52% припадало на сусідні країни, та аж ніяк не вплинуло на зарубіжну туристичну активність населення. Лише 21% американців подорожували за межі країни. Цю ситуацію можна пояснити тим, що США займають велику територію, що омивається водами кількох океанів і розташовані у сприятливих для туризму кліматичних поясах. Окрім того, країна має значне ландшафтне розмаїття, багаті природні та культурно-історичні ресурси, розвинуту туристичну інфраструктуру. Все це створює широкі можливості для внутрішнього туризму. Водночас США значно віддалені від основних туристичних регіонів світу, а тривалі та дорогі авіаперельоти не сприяють подорожам за кордон, зокрема за океан і на острови.

Четверте поле (IV) представлене країнами з низькими питомими (менше 50 вибуттів на 100 осіб) та низькими валовими (менше 10 млн. вибуттів) показ-

никами зарубіжного туризму. Воно виявилось найчисельнішим і охоплювало 44 країни. Лише у двох із них – Австралії та Нової Зеландії – питомі споживчі витрати домогосподарств були значно більшим за 10 тис. US\$, а у Макао ці витрати становили 9,5 тис. US\$ Per capita. Тому саме ці країни, за винятком Австралії, мали найбільшу для даного поля кількість вибуттів на 100 осіб (табл. 6). У решти 41-єї країни середньоарифметичні питомі споживчі витрати домогосподарств становили 2,8 тис. US\$ Per capita. Тобто, бідність була тим чинником, який в основному зумовлював низьку зарубіжну туристичну активність населення країн цього поля.

Таблиця 6

Питомі споживчі витрати та туристичні вибуття деяких країн IV-го поля

Країни	Споживчі витрати, US\$ Per capita	Вибуттів на 100 осіб
Австралія	27868	27
Нова Зеландія	16394	46
Макао	9526	45

Важливо з'ясувати, чому «заможні» Австралія та Нова Зеландія потрапили до цього поля. Австралія дуже схожа до США – охоплює велику територію зі значним ландшафтним розмаїттям, омивається водами кількох океанів і розташована у сприятливих для туризму кліматичних поясах. Всі ці умови створюють широкі можливості для внутрішнього туризму. Водночас, країна знаходиться на «краю світу» та, займаючи цілий континент, має так би мовити «острівне» положення. Як наслідок, майже всі вибуття здійснювалися із використанням повітряного транспорту, а зарубіжна поїздка в середньому тривала 20 діб. Через це австралійці витрачали на зарубіжний туризм доволі багато грошей – 4192 US\$ на одну поїздку – один із найбільших показників у світі, наприклад у американців він становив 1867 US\$. Тож й не дивно, що австралійці за кордон подорожували неохоче – на 100 осіб населення припадало 27 вибуттів, що було трохи більше за США – 21 вибуття.

Нова Зеландія – це по суті молодший брат Австралії. Ці дві країни близькі не лише географічно, але й ментально, адже обидві перебували під короною Британської імперії та заселенні вихідцями з «Туманного Альбіону». Ситуацію з ними можна охарактеризувати як дзеркальну та асиметричну: з одного боку вони багато у чому схожі; з іншого – знаходяться у «різних вагових категоріях».

Австралія має достатньо диверсифіковані виїзні туристичні потоки, насамперед, через те, що Нова Зеландія (найближча географічно та ментально країна) не спроможна прийняти значний туристичний потік австралійців, адже у цій країні у сфері гостинності зайнято близько 15 тис. осіб, тоді як в Австралії – 72 тис. Натомість, для Нової Зеландії Австралія – це велика приваблива туристична дестинація, яка розташована неподалік. Виходячи з цього, зарубіжні

туристичні потоки новозеландських туристів виявилися моноцентричними – 48% прямували до Австралії. Саме через ці потоки, їхня туристична активність була майже вдвічі вищою за австралійців і становила 46 вибуттів на 100 осіб, а витрати на одне вибуття виявилися помітно нижчими – 1518 US\$.

ВИСНОВКИ

В результаті зіставлення валової та питомої (на 100 мешканців) кількості зарубіжних туристичних вибуттів із відповідними пересічними для вибірки показниками, країни походження туристів були розбиті на чотири групи, в кожній з яких вони ще поділялися на дві категорії: з меншими та більшими за пересічні для вибірки туристичними витратами на одне вибуття.

Першу групу сформували *малі країни інтенсивного зарубіжного туризму*, переважна більшість з яких – це малі країни Європейського Союзу. Окрім того сюди увійшли кілька острівних держав. Мешканці об'єднаної Європи, загалом, виділяються високою зарубіжною туристичною активністю, адже на цей регіон припадає 53% загальносвітових міжнародних туристичних потоків. Окрім економічного чинника, цьому сприяють географічні особливості, бо тут, на відносно невеликій за площею території, знаходиться багато країн «без кордонів» із різноманітною природою та історико-культурною спадщиною.

У другу групу об'єдналися *великі країни інтенсивного зарубіжного туризму*. Окрім Канади, сюди увійшли країни Європейського Союзу без виходу до Середземного моря з чисельністю населення близькою або більшою за 10 млн. Вони мають чимало спільного з точки зору формування туристичного попиту, зокрема сприятливі для зарубіжного туризму географічні умови: непридатний для відпочинку на морі клімат або внутрішньоконтинентальне положення.

Отже, країни інтенсивного зарубіжного туризму, як малі так і великі, переважно представлені членами Європейського Союзу. Із урахуванням туристичних витрат на одне вибуття, вони чітко розділилися на дві категорії: *країни невитратного зарубіжного туризму*, до яких увійшли країни-новачки ЄС; *країни витратного зарубіжного туризму* – старі члени Європейського Союзу.

У третій групі опинилися *великі країни екстенсивного зарубіжного туризму*, зокрема середземноморські країни Європейського Союзу, США, Китай, Росія, Індія та ін. Значні обсяги подорожуючих за кордон зумовлені лише великою чисельністю населення в цих країнах. Зокрема, серед них опинилися держави з населенням понад 1 млрд., а найменша людність була в Іспанії – 45,5 млн. осіб. Так само витратним зарубіжний туризм був у заможних країнах, а низька зарубіжна туристична активність пов'язана, з тим, що у багатьох із них є чудові умови для відпочинку «вдома».

Країни четвертої групи мають низькі валові та питомі показники зарубіжного туризму. За винятком Австралії та Нової Зеландії, сюди увійшли найбідніші країни світу з середньоарифметичними споживчими витратами домогосподарств меншими за 3 тис. US\$ Per capita. Тобто, бідність була тим чинником,

який в основному зумовлював низьку зарубіжну туристичну активність населення країн цієї групи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Александрова А. Ю.* Международный туризм [Текст] : учебник для студентов высших учеб. заведений / Анна Юрьевна Александрова. – М. : Аспект-Пресс, 2002. – 470 с.
2. *Король О. Д.* Міжнародний туризм: методика і матеріали статистичних досліджень [Текст] / О. Д. Король, Т. Д. Скутар –Чернівці : Рута, 2008. – 64 с.
3. *Любіцева О. О.* Ринок туристичних послуг [Текст] : навч. посібник / Ольга Олександрівна Любіцева. – 2-е вид., перероб. та доп. – К. : Альтерпрес, 2003. – 436 с.
4. *Boniface B.* Worldwide Destinations: The Geography of Travel and Tourism [Текст] / B. Boniface, C. Cooper. – Oxford: Butterworth Heinemann, 2009. – 644 p.
5. International tourism [Електронний ресурс] : UNWTO Tourism Highlights, 2001–2016 Editions. – Режим доступу до щорічника : <http://mkt.unwto.org/publications>.
6. Tourism flows outbound (by countries) [Електронний ресурс] : Euromonitor International, 2012. – Режим доступу до електронного видання : <http://www.euromonitor.com/travel>
7. World Bank Open Data. [Електронний ресурс] – Режим доступу до бази даних: <http://data.worldbank.org>.

REFERENCES

1. *Aleksandrova, A. Yu.* (2002), *Mezhdunarodnyi turizm: uchebnyk dlya studentov vysshnykh ucheb. zavedeniy* [International tourism: Textbook for university students], Moscow: Aspekt-Press, 470 p.
2. *Korol, O. D., Skutar T. D.* (2008), *Mizhnarodnyj turizm: metodyka i materialy statystychnykh doslidzhen* [International tourism: methods and materials of statistical research], Chernivtsi: Ruta, 64 p.
3. *Lyubitseva, O. O.* (2003), *Rynok turystychnykh posluh* [The market of tourist services], Kyiv: Alterpres, 436 p.
4. *Boniface, B., Cooper, C.* (2009), *Worldwide Destinations: The Geography of Travel and Tourism*, Oxford: Butterworth Heinemann, 644 p.
5. International tourism [E-resource] : UNWTO Tourism Highlights, 2001–2016 Editions. – Available at : <http://mkt.unwto.org/publications>.
6. Tourism flows outbound (by countries) [E-resource] : Euromonitor International, 2012. – Available at : <http://www.euromonitor.com/travel>.
7. World Bank Open Data. [E-resource] – Available at : <http://data.worldbank.org>.

Надійшла 18. 10. 2018

А. Д. Король, канд. геогр. наук, доцент
Черновицкий национальный университет им. Юрия Федьковича,
кафедра географии и менеджмента туризма,
ул. Коцюбинского, 2, г. Черновцы, 58012, Украина
o.korol@chnu.edu.ua

КЛАССИФИКАЦИЯ СТРАН ПРОИСХОЖДЕНИЯ ТУРИСТОВ ПО ВАЛОВЫМ И УДЕЛЬНЫМ ПОКАЗАТЕЛЯМ ЗАРУБЕЖНОГО (ВЫЕЗДНОГО) ТУРИЗМА

Резюме

В результате сопоставления валового и удельного (на 100 жителей) количества зарубежных туристических отбытий (departures) для 87-и стран мира за 2008 г. со средними для выборки показателями была проведена классификация стран происхождения туристов. В частности, исходя из валового количества отбытий, страны происхождения туристов поделены на малые и большие, из удельного – интенсивного и экстенсивного зарубежного туризма, а с учетом туристических расходов (expenditures) на одно отбытие еще выделялись страны незатратного и затратного зарубежного туризма.

Ключевые слова: международный туризм, выездные туристические потоки, туристические отбытия, расходы на зарубежный туризм, классификация стран происхождения туристов.

О. Korol

Chernivtsi Yuriy Fedkovych National University,
Department of Geography and Management of Tourism,
Kotsiubynsky St., 2, Chernivtsi, 58012, Ukraine
o.korol@chnu.edu.ua

CLASSIFICATION OF COUNTRIES OF ORIGIN OF TOURISTS BY GROSS AND PER CAPITA INDICATORS OF OUTBOUND TOURISM

Abstract

Problem Statement and Purpose. According to the World Tourism Organization (UNWTO), about 1 billion international tourists were recorded in the world at the turn of the millennium. At the same time, the countries of the world were differently involved in the formation of such flows, so half of them belonged to the European region. The purpose of the study is the classification of countries of origin of tourists by the number of outbound departures: gross and per 100 residents, including taking into account cost indicators, in particular, the tourist expenditures per departure.

Data & Methods. The study is based on the World Bank's statistical base and the

methodology of the World Tourism Organization (UNWTO). In particular, the international (outbound) tourism is estimated in natural (departures) and value (expenditures) indicators proposed by the UNWTO. For consideration of these indicators by countries, a method statistics was used on the statistical base of the World Bank.

Results. As a result of the comparison of gross and specific (per 100 residents) the number of outbound tourist departures for 87 countries of the world in 2008, the classification of countries of origin of tourists was carried out. The criteria for classification were the average arithmetic gross departures, which for the sample amounted to about 10 million, and for specific indicators – the proportion of tourists in the country's population, with that tourism is considered mass, that is, when traveling more than 50%. Thus, by the total number of departures, the country of origin of tourists was divided into small and large, and by the specific – intensive and extensive outbound tourism, and taking into account the tourist expenditures per one departure, they are still divided into countries of inexpensive and expensive outbound tourism.

Keywords: international tourism, outbound tourist flows, tourist departures, outbound tourism expenditures, classification of countries of origin of tourists.